

The Process of Construction and Formation of Maternal Identity in Early Marriage: A Grounded Theory Study

Kazem Sattari Sefidan Jadid¹, Mansooreh Hajhosseini^{2*}
Sedighe Safaie^{3*}

1. PhD., Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

3. PhD., Department of Psychology, Faculty of Economy and Social Sciences, University of Bu-Ali-Sina, Hamedan, Iran.

Citation: Sattari Sefidan Jadid, K., Hajhosseini, M., & Safaie, S. (2025). The process of construction and formation of maternal identity in early marriage: A grounded theory study. *Journal of Woman Cultural Psychology*, 16(63), 69-80.
 <http://dx.doi.org/10.61186/iau.1198042>

ARTICLE INFO

Received: 31.12.2024

Accepted: 08.03.2025

Corresponding Author:
Mansooreh Hajhosseini

Email:
Hajhosseini@ut.ac.ir

Keywords:
Maternal identity
Early marriage
Grounded theory

Abstract

The present study was purposed to study the construction and formation process of maternal identity in early marriage based on the grounded theory. The statistical population included the female who married under the age of 15. The sample embraced 23 female based on the participants' saturation principle whom were selected via purposive sampling procedure. This study was with qualitative approach and grounded theory oriented. The data were collected through a semi-structured interview with open end questions and analyzed and categorized based on the grounded theory of Strauss and Corbin approach. After examining and categorizing the findings in three stages of open, central and selective coding, 350 open codes, 48 sub-categories and 11 main categories were obtained. Results of the research showed that maternal identity construction and formation process was conceptualized based on life without childhood identity and individual and cultural factors of marriage as causal conditions, social pressure leading to unavoidable life choices and basic challenges and problems as background conditions, mother learning patterns and acute crises in joint life as intervention conditions, changing the life path, incompatible problem solving and adaptive problem solving were as strategies and motherhood style and their life satisfaction and future outlook as a consequence.

Extended abstract

Introduction: Many girls and boys marry without the chance to exercise their right to choose their life partner. They are obligated to marriage at a young age. Alongside broader improvements in the overall economic situation, access to educational and employment opportunities, and urbanization, efforts have been made to reduce the prevalence of the early marriage. When people get married, they usually choose two roles in life: spouse and parent. The designated parent role is formed after the birth of children. A large part of women's feminine identity is tied to their fertility, as women rely on their maternal role in the family to define themselves and construct their identity fundamentally. In many cultures, motherhood is a key aspect of a woman's role, and not having children is personally, socially, and economically devastating. In the context of the role of a parent, a person must take on the responsibility of caring for and raising her children. However, a childless person, due to their lack of development, usually cannot perform this task properly. In this context, a childless person is a child who wants to support and care for another child. The role of a parent is a heavy-duty that requires experience, psychological preparation, and resources in various fields, and people in their youth and middle age are prepared to take on this role. Considering the mentioned situation, the present study was purposed to study the construction and formation process of maternal identity in early marriage based on the grounded theory.

Method: The statistical population included the female who married under the age of 15. The sample embraced 23 female based on the participants' saturation principle whom were selected via purposive sampling procedure. This study was with qualitative approach and grounded theory oriented. The data were collected through a semi-structured interview with open end questions and analyzed and categorized based on the grounded theory of Strauss and Corbin approach.

Results: After examining and categorizing the findings in three stages of open, central and selective coding, 350 open codes, 48 sub-categories and 11 main categories were obtained. Results of the research showed that maternal identity construction and formation process was conceptualized based on life without childhood identity and individual and cultural factors of marriage as causal conditions, social pressure leading to unavoidable life choices and basic challenges and problems as background conditions, mother learning patterns and acute crises in joint life as intervention conditions, changing the life path, incompatible problem solving and adaptive problem solving were as strategies and motherhood style and their life satisfaction and future outlook as a consequence.

Conclusions: The natural relationship that forms between mother and child as a result of pregnancy, childbirth, and breastfeeding is consistent with the empirical nature of women. In addition, to conflicts, the internal mental image of the family and society is also changing from the concept of motherhood. In examining the participants' responses and attitudes towards the first experience of motherhood, it was found that they expressed a mixed feeling of happiness and love along with fear. As if at the beginning of the path of fundamental questions about themselves, the correctness of their decisions, and their ability to face the issues ahead, they face a dual and ambiguous sense of fear and hope.

Author Contributions: Dr. Kazem Sattari Sefidan Jadid: Designing and composing

the article, Dr. Mansooreh Hajhosseini: Supervision, evaluation and corresponding author, Dr. Sedighe Safaie: Data collection. All authors discussed and validated the final manuscript.

Acknowledgments: The authors would like to express their gratitude to all those who contributed to this article.

Conflict of Interest: The authors declare there are no conflicts of interest in this article.

Funding: This article did not receive any financial support.

فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام: مطالعه داده‌بنیاد

کاظم ستاری سفیدان جدید^۱، منصوره حاج حسینی^۲، صدیقه صفایی^۳

۱. دکتری، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۳. دکتری، گروه روان‌شناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام بود. جامعه پژوهش شامل زنانی که زیر ۱۵ سالگی ازدواج کرده بودند. نمونه پژوهش تا حد اشباع نظری مشارکت‌کنندگان، ۲۳ نفر بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش پژوهش کیفی براساس نظریه داده بنیاد بود. ابزار پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با پرسش‌های باز و استاندارد شده بود که این اطلاعات با رویکرد نظریه زمینه‌ای اشتراوس و کوربین تحلیل و طبقه‌بندی شد. یافته‌های به دست آمده در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی به ترتیب ۳۵۰ کد باز، ۴۸ مقوله فرعی و ۱۱ مقوله اصلی بود. نتایج پژوهش نشان داد که ساخت هویت مادری بر مبنای زندگی بدون هویت کودکی و عوامل فردی و فرهنگی ازدواج به‌عنوان شرایط علی، فشار اجتماعی منجر به انتخاب زندگی غیرقابل اجتناب و چالش‌ها و مشکلات اساسی به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، الگوهای یادگیری مادری و بحران‌های حاد در زندگی مشترک به‌عنوان شرایط مداخله‌ای، تغییر مسیر زندگی کودک همسری، حل مسئله ناسازگارانه و حل مسئله سازگارانه به‌عنوان راهبردها و سبک مادرانه کودک همسران و وضعیت رضایت از زندگی و آینده‌نگری آنان به‌عنوان پیامدها، مفهوم‌بندی شد.

کلیدواژه‌گان: هویت مادرانه، ازدواج زودهنگام، مطالعه داده‌بنیاد.

مقدمه

بسیاری از دختران و پسران بدون شانس اعمال حق برای انتخاب شریک زندگی ازدواج می‌کنند. اغلب آنها در سن پایین ناچار به ازدواج می‌شوند. (UNICEF, 2018). برآوردها تعداد کل کودک همسرهای زن و مرد را به ۷۶۵ میلیون می‌رساند. دختران به طور نامتناسبی تحت تأثیر قرار می‌گیرند، به طوری که از هر ۵ زن جوان ۲۰ تا ۲۴ ساله، ۱ نفر قبل از تولد ۱۸ سالگی ازدواج می‌کند، در مقایسه با ۱ در ۳۰ مرد جوان که آمار بیشتری است (Gastón et al., 2019). در کنار بهبودهای گسترده‌تر در وضعیت کلی اقتصادی، دسترسی به فرصت‌های آموزشی و شغلی و شهرنشینی، تلاش‌هایی در جهت کاهش شیوع ازدواج کودکان انجام شده است (Plesons et al., 2021).

معمولاً افراد با ازدواج دو نقش در زندگی بر می‌گزینند که این دو نقش، نقش همسری و والدگری می‌باشند. نقش والدی تعیین شده پس از به دنیا آمدن فرزندان شکل می‌گیرد. زن و مردی که تا قبل از فرزنددار شدن نقش همسری را داشتند پس از تولد فرزندان نقش والدی را به عهده می‌گیرند که در زمینه‌ی حمایت و محافظت از فرزندان و تربیت آن‌ها وظایفی را به دوش آن‌ها قرار می‌دهد (Luo et al., 2020). بخش عمده هویت زنانه در زنان به باروری آن‌ها پیوند خورده است. چرا که زنان در تعریف بنیادین از خود و ساخت هویت به نقش مادرانه خود در خانواده تکیه دارند. در بسیاری از فرهنگ‌ها مادر شدن جنبه کلیدی نقش زن است و نداشتن فرزند به لحاظ شخصیتی، اجتماعی و اقتصادی مخرب است. در خانواده به عنوان محل و نماد تفکیک نقش‌ها، مهمترین معیار و ملاک تفکیک وظایف و مسئولیت‌های خانوادگی، جنسیت بوده و آن منشا مهمترین نقش زنانه، یعنی مادری است (Hajhosseini, 2020).

در زمینه نقش والدی فرد باید وظیفه‌ی مراقبت و تربیت فرزندان خود را به عهده بگیرد. اما فرد کودک‌همسر به دلیل عدم رشد خود معمولاً این وظیفه را نمی‌تواند به درستی انجام دهد (Baysak et al., 2021). در این زمینه فرد کودک‌همسر کودکی است که می‌خواهد کودک دیگر را حمایت و مراقبت کند. نقش والدی وظیفه‌ی سنگینی است که نیاز به تجربه، آمادگی روان‌شناختی و منابع در زمینه‌های مختلف دارد و افراد در جوانی و میانسالی آمادگی لازم را برای به عهده گرفتن این نقش دارند (McDougal et al., 2018).

نقش مادری برای زنان بخشی از پایگاه و هویت زنانگی آن‌ها بوده و داشتن فرزند یکی از منابع احساس قدرت و کارآمدی در خانواده و جامعه است. نداشتن فرزند و مواجهه با ناتوانی خود در به دنیا آوردن فرزند به عنوان یک رویداد دردناک منفی تلقی و تجربه می‌شود. مادر شدن جنبه کلیدی و اصلی نقش زنان در بسیاری از فرهنگ‌ها بوده و زنان در تعریف خود و ساخت هویت خویش به نقش مادرانه خود در خانواده اشاره و تکیه دارند. مادر شدن یک فرآیند پویا، قابل یادگیری، استرس‌زا، فاقد هرگونه شیوه نامه و وابسته به فرهنگ و اجتماع می‌باشد. دستیابی به نقش مادری نیز به دانش، مهارت و انگیزش نیاز دارد. نبود دانش و انگیزه باعث نقص در توانایی و استرس مادر شدن می‌شود. این تغییر روان‌شناختی می‌تواند تحت تأثیر شرایط ویژه زن، باورها و نگرش‌ها باشد. هم‌چنین وضعیت اقتصادی، اجتماعی، آمادگی و دانش هم بر شرایط اجتماعی و روانی زنان تأثیر گذار باشد. هر چه زنان در این زمینه تکامل یافته‌تر باشند؛ کارکرد انطباقی بهتری خواهند داشت (Njad & Omidvar, 2019).

در پژوهش دیگری در اتیوپی (Mefodeva et al., 2020) عوامل موثر بر ازدواج زودهنگام کودکان بررسی شد. نتایج این پژوهش نشان داد که مهم‌ترین علل ازدواج زودهنگام علل اقتصادی و فقر، علل فرهنگی (فرهنگ ازدواج در اتیوپی ازدواج زودهنگام را تایید می‌کند و هم‌چنین قوانینی برای پیشگیری از آن ندارد)، علل خانوادگی (خانواده‌ها برای کاهش بار اقتصادی و سایر مشکلات ناشی از داشتن فرزند تمایل دارند که فرزندان‌شان زود خانه را ترک کنند) می‌باشد. در پژوهشی این نتیجه دست به دست آمد که مردان و زنان هنگام انتخاب شریک زندگی خود از استراتژی‌های متفاوتی استفاده می‌کنند (Umen & Coelho, 2019). در پژوهش ما بمبا و همکاران به بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ازدواج زودرس پرداختند. نتایج نشان داد، بین متغیرهای میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها، بین میزان سهل‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده‌ها، میزان امنیت اجتماعی زنان و میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان با سن ازدواج، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. هم‌چنین بین

متغیرهای زمینه‌ای پایگاه اقتصادی و اجتماعی، سطح تحصیلات، سن ازدواج و محل زندگی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (Mabemba & Ngenisiwe, 2023). در پژوهشی مشکلات ناشی از کودک‌همسری در دختران بررسی شد. نتایج نشان داد که با ازدواج زودهنگام بسیار بیشتر از سایر دختران، دچار مشکلات پزشکی و جسمانی، سقط جنین، مشکلات روان‌شناختی شامل افسردگی و اضطراب و مشکلات خانوادگی شده‌اند. هم‌چنین نتایج این پژوهش نشان داد که این دختران به ویژه زمانی که ازدواج زیر سن ۱۵ سال داشته و باردار شده‌اند دچار تعارضاتی در نقش مادری و کودکی خود شده و خود را برای پرورش فرزند آماده نمی‌دیدند (Makransky et al., 2019).

با عنایت به افزایش آمار کودک‌همسری در ایران و جهان، توجه جدی به علل و عوامل مرتبط با ازدواج زودهنگام و هم‌چنین این موضوع که افراد کودک‌همسر، چه دیدگاه و تصویری نسبت به اینکه همسر و والد هستند، دارند بسیار ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به چالش‌هایی که ازدواج زودهنگام برای افراد در ابعاد مختلف آن شامل جسمانی، روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی، تحصیلی و شغلی ایجاد می‌کند و با در نظر گرفتن این موضوع به‌عنوان یکی از آسیب‌های روانی، اجتماعی در زمینه کودکان می‌تواند کمک شایانی به برنامه‌ریزی برای تدوین برنامه‌ها و آموزش‌های مناسب جهت افزایش دانش و اطلاعات حوزه زناشویی و پیشگیری از آسیب‌های احتمالی باشد. با توجه به مطالب ارایه شده هدف پژوهش حاضر، بررسی فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام بود.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

این مطالعه از نظر هدف بنیادی می‌باشد و به روش کیفی بوده است و با نظریه داده‌بنیاد با اتکا به رویکرد (Strauss & Corbin, 1990) انجام شد (Satorian et al., 2017). جامعه پژوهش شامل زنانی که زیر ۱۵ سالگی ازدواج کردند بود. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تا حد اشباع نظری مشارکت‌کنندگان، ۲۳ نفر بود.

روش اجرا

جهت گردآوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختاریافته با پرسش‌های باز و استاندارد استفاده شد. هر جلسه به صورت صوتی ضبط و به جز مشخصات هویتی، بقیه موارد نوشته شد. پژوهش در ۴ گام اصلی انجام شد، در گام نخست، سوالات اولیه و اصلی همراه با ۳ نفر از اساتید مربوطه طراحی گردید. در گام بعدی، با افراد مصاحبه عمیق صورت گرفت و پس از مصاحبه، مفاهیم استخراج و کدگذاری شدند. در گام بعدی، پس از کدگذاری نهایی و استخراج مقوله‌ها، از اساتید خواسته شد تا یافته‌های پژوهش را مطالعه و ارزیابی کنند. در گام نهایی، با توجه به جمع‌بندی نظرات اساتید و به دست آمدن مقولات فرعی و اصلی، مدل مفهومی طراحی گردید.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر با ۲۳ نفر از زنان واجد شرایط مصاحبه عمیق صورت گرفت و فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام در قالب ۱۰ مقوله اصلی، ۲۹ مقوله فرعی به دست آمد که در جدول ۱ به تفکیک مشخص شدند. ۱۰ مقوله اصلی به دست آمده شامل زندگی بدون هویت کودکی، مادری زودرس کودک‌مادران، چالش‌ها و مشکلات اساسی کودک‌همسران، سبک همسری کودک‌همسران، حل مساله ناسازگارانه، حل مسئله سازگارانه، آرامش و مامن مادری، الگوهای یادگیری کودک‌مادران، چالش‌ها و کشمکش‌های مادری کودک‌مادران و کنش‌ها نسبت به فرزندآوری می‌باشند.

Table 1.
Sub-categories, main categories and central coding

Sub-categories	Main categories	Central coding	Central phenomena
سن وقوع پیوند	زندگی بدون هویت کودکی	شرایط علی والدگری	
اجبار و گسست چرخه زندگی			
تکالیف منع شده			
چرخه مادر شدن	مادری زودرس کودک‌مادران		
علت وقوع حاملگی			
مشکلات و خصوصیات شوهر	چالش‌ها و مشکلات اساسی		
آداب و رسوم فرهنگی			
کودکی دشوار	کودک‌همسران	شرایط زمینه‌ای والدگری	
خصیصه‌های شخصیتی بیمارگونه افراد			
رفتارهای نامناسب و مشکل‌زای شوهر	سبک همسری کودک‌همسران		
همسری فی‌البداهه			
همسران قربانی شده			
زندگی سازگارانه خالص	الگوهای یادگیری کودک‌مادران	شرایط مداخله‌ای والدگری	
یادگیری تدریجی نقش مادری			
یادگیری مشاهده‌ای			
یادگیری از طریق دیگران	حل مساله ناسازگارانه		
راهکارهای موقت کم‌بازده			
کارایی پایین شوهر در بزنگاه‌ها	حل مسئله سازگارانه	راهبردهای والدگری	
سرکوب تمایلات انطباقانه			
برخورد منطقی با مسائل	حل مسئله سازگارانه		
همیاران کودک‌همسران			
یادگیری در گذر زمان	آرامش و مامن مادری		
تکیه‌گاه روانشناختی مادران			
دلخوشی موقت مادرانه	چالش‌ها و کشمکش‌های مادری		
مادری ناآگاهانه			
چالش‌ها و مشکلات مربوط به دوران حاملگی	کودک‌مادران	پیامدوالدگری	
واکنش‌ها و احساسات مادران			
واکنش‌ها و احساسات پدران			
واکنش‌های دیگران	کنش‌ها نسبت به فرزندآوری		

شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام

در ادامه ضمن طرح پارادایم ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه، به بیان نمونه‌هایی از مصادیق مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان و اظهارات از آن‌ها پرداخته شد.

شرایط علی والدگری:

الف: زندگی بدون هویت کودکی: «من آنقدر مشکلات کشیدم تو بچه‌گی‌ام، انگار که من یه برهه‌ای از زندگی‌م حذف شده کلاً از وجودم اصلاً بچگی نکردم»
ب: مادری زودرس کودک‌مادران: «اوایلش خوب بود خب اوایلش حس مادر شدن و پدر شدن و اینا خیلی خوب بود، خب بچه شیرینه دیگه وقتی میاد تو زندگی، ولی وقتی هی نم نمک بچه بزرگ شد دیگه مشکلاتم آمد و یا در وضعیت فعلی من به سختی می‌تونم از عهده وظایف و مسئولیت‌ها بر بیام و و با یه بچه بعید می‌دونم که بتونم از عهده وظایف مادری و بچه‌داری هم بر بیام»

شرایط زمینه‌ای والدگری:

الف: چالش‌ها و مشکلات اساسی کودک همسران: «بازی می‌کرد، نه پولی داشت نه غذایی بود و برای بچه‌ها چیزی نمی‌خرید یلی سخت بود»
ب: سبک همسری کودک همسران: «من می‌خواستم برم بیرون نمی‌گذاشت، نمی‌گذاشت برم با مامانم بعد بهش می‌گفتم پول بده می‌گفت من ندارم»
شرایط مداخله‌ای والدگری: «من به مرور زمان یاد گرفتم که چی کار باید بکنم با همسرم چی بگم چه جووری بهش محبت کنم چی کار کنم»

راهبردهای والدگری:

الف: حل مساله ناسازگارانه کودک همسران: «بهم می‌گفتن بهش محبت کن بهش این جووری کن خوب می‌شه فلان کن همه این کارا رو چه بهم می‌گفتن چه نمی‌گفتن انجام می‌دادم ولی خب هیچ تاثیری نداشت»
ب: حل مسئله سازگارانه کودک همسران: «به‌جای اینکه بشینم دعواش کنم یا بزنم که فلان جا برو و با فلانی نرو، به‌جاش بشینم و براش توضیح بدم که چرا نباید بری، از طریق گفتگو بچه رو به راه بیارم تا اینکه از روش‌های نامناسب استفاده کنم»
ج: آرامش و مامن مادری: «بچه که به دنیا اومده خیلی خوشحال بودم خیلی حس خوبی داشتیم و یا در مورد مادر شدن نمی‌دانستم از خوشحالی در این مورد نمی‌دونستم»

پیامدهای والدگری:

الف: چالش‌ها و کشمکش‌های مادری کودک‌مادران: «من اصلاً نمی‌دونستم بارداری چیه و جلوگیری چیه و یا همسرم رفته بود سربازی»
ب: کنش‌ها نسبت به فرزندآوری: «احساس پشیمانی داشتم علی‌رغم اینکه واقعا خیلی عاشقانه دوست داشتم دخترمو و یا باردار شده بودم ولی بعدش دیگه خیلی راضی بودم دیگه از به دنیا اومدن بچه‌ام»
پدیده مرکزی: پدیده مرکزی به دلیل داشتن قدرت تحلیل، توانایی به هم نزدیک کردن مقولات را به منظور توضیح کل مطالب دارد که با توجه به این منطق در بخش والدگری مقوله محوری شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زود هنگام نام‌گرفت که اثر و نمود آن در تمامی مقولات اصلی و فرعی وجود داشت. در واقع شکل‌گیری مادری در این افراد با هدف تکیه‌گاه قرار دادن فرزندان و کاهش مشکلات جاری زندگی و از همه مهمتر پوششی برای کاستی‌های زندگی بوده است. چالش‌ها و مشکلات اساسی در زندگی همچون خصوصیات بحران‌آفرین همسران، آداب و رسوم ویژه فرهنگی، دوران کودکی دشوار و نهایتاً خصیصه‌ها و ویژگی‌های بیمارگونه خود افراد و سبک

همسری که مشتمل بر رفتارهای تنش‌زای شوهران، سبک همسری بدون آموزش و بدون آمادگی، قربانی شدن در زندگی و زندگی کاملاً سازگارانه‌ی بدون توجه به علایق و نیازهای خویش به عنوان شرایط زمینه‌ای می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه در ازدواج زودهنگام بود. فرایند ساخت و شکل‌گیری هویت مادرانه با توجه به عوامل مختلف و چالش‌های خاصی شکل می‌گیرد. تحلیل داده‌ها و کاوش دقیق و عمیق یافته‌ها و بررسی روابط حاکم در میان مقولات پژوهش، سبب کشف پدیده مرکزی شکل‌گیری هویت مادرانه در پژوهش شد که تمامی مقولات فرعی و مقولات اصلی را پوشش داد. بخش زیادی از اظهارات مشارکت‌کنندگان در مورد سازگار کردن خود با شرایط و تغییر و ساخت هویت مادرانه بود. در نقش مادری افراد وظایفی را به عهده می‌گیرند که به صورت اجتماعی، خانوادگی و فرهنگی برای آنان تعیین شده است (Abera et al., 2020).

درخصوص مدل مفهومی پژوهش، زندگی بدون هویت کودکی و مادری زودرس کودک‌مادران به عنوان شرایط علی شناسایی شد. ازدواج در سنین کودکی، مهم‌ترین علت شکل‌گیری هویت مادرانه است. چرخه مادر شدن و علت بچه دار شدن در شکل گرفتن هویت مادری نقش کلیدی دارد. مادر شدن با احساسات مثبت و ارتقای کارآمدی شخص همراه بوده که از بچه داری به عنوان تکیه‌گاهی امن بهره می‌جستند. در برخی از موارد که زنان آگاهی نسبی از وظایف مادری داشتند، به اجبار دیگران بچه دار شدند که در ادامه زندگی از این امر پشیمان شده و مشکلات خاصی را متحمل شدند. این یافته‌ها با پژوهش‌های (Efevbera & Bhabha, 2020) و هم چنین با نتایج پژوهش (Petroni et al., 2017) و (Shahryari & Bagheri, 2023) همخوانی دارد.

رابطه طبیعی که میان مادر و فرزند در اثر بارداری، زایمان و شیردهی شکل می‌گیرد با طبیعت تجربی زنان همخوان است. افزون بر این، تعارض‌ها، تصویر ذهنی درونی خانواده و جامعه نیز در حال تغییر از مفهوم مادری است به گونه‌ای که در محیط خانواده و جامعه نیز انتظار از زن باتوجه به اقتضائات ماهیتی و دگرگونی‌های مفهومی، هنجاری و کارکردی زن و به ویژه مادر این تعارض‌ها را افزایش می‌دهد (Jafary et al., 2022). در بررسی پاسخ شرکت‌کنندگان و نگرش در نخستین تجربه مادری مشخص شد ایشان احساس آمیخته از خوشحالی و محبت همراه با ترس رامطرح کردند. گویی در آغاز راه پرسش‌های اساسی درباره خود، درستی تصمیم و توانمندی در برابر مسایل پیش رو آن‌ها را با حس دوگانگی و مبهمی از بیم و امید رو به رو می‌کنند. در ارتباط با چگونگی آماده شدن برای مادری، آن‌ها تلاش، برنامه ریزی و حتی تغییرات اساسی در زندگی را مطرح نموده و به ویژه به تغییر در سبک زندگی خود و همسرشان اشاره کردند. آن‌ها خود و شیوه زندگی خود را با ورود فرزند هماهنگ ساخته و کوشیدند خود را برای مادری آماده سازند. حاملگی در سنین پایین ریسک بالایی دارد؛ افرادی که کودک‌همسر هستند و معمولاً تجربه فوت فرزند بعد از زایمان یا حین زایمان را داشته‌اند (Safavi & Minaei, 2015). دختران با ازدواج زودهنگام بیشتر از سایر دختران، دچار مشکلات پزشکی و جسمانی، سقط جنین، مشکلات روان‌شناختی شامل افسردگی و اضطراب و مشکلات خانوادگی شده‌اند و این دختران به‌ویژه زمانی که ازدواج زیر سن ۱۵ سال داشته و باردار شده‌اند دچار تعارضاتی در نقش مادری و کودکی خود شده و خود را برای پرورش فرزند آماده نمی‌بینند (Schaffnit et al., 2019). در برخی از کودکان و نوجوانان به‌ویژه دخترانی که با مردان با فاصله‌ی سنی زیادی از خود ازدواج می‌کنند، به سرعت بچه‌دار می‌شوند و باید نقش همسری و والدی را هم‌زمان بر عهده بگیرند، به دلیل فشار روانی که زندگی زوجی با نقش‌ها و وظایفی فراتر از حد توان روانی‌شان از آن‌ها طلب می‌کند؛ دچار توقف و یا کندی رشد در زمینه‌های مختلف از جمله شناختی و اجتماعی می‌شوند (De Groot et al., 2018). با توجه به اینکه حاملگی در سنین پایین ریسک بالایی دارد؛ افرادی که کودک‌همسر هستند، معمولاً تجربه فوت فرزند بعد از زایمان یا حین زایمان را داشته‌اند (Schaffnit et al., 2019).

شرایط مداخله‌گر عوامل خاص و تسهیل‌گر بوده که بر راهبردها تاثیر دارند که الگوهای یادگیری کودک‌مادران به عنوان شرایط مداخله‌ای ساخت هویت همسری شناسایی شد. الگوهای یادگیری این افراد به فرهنگ و هنجارهای

اجتماعی به شدت وابسته است. بنابراین بسیاری از دختران با وجود مشکلات فراوانی که کودک‌همسری و حاملگی زود هنگام برای آن‌ها ایجاد می‌کند حاضر به ازدواج هستند (Cislaghi et al., 2019). راهبردها، اقدامات هدفمندی هستند که راه‌حلی برای پدیده محوری فراهم می‌سازند. حل مساله ناسازگارانه، حل مسئله سازگارانه و آرامش و مامن مادری به‌عنوان راهبردهای ساخت هویت همسری شناسایی گردیدند که روش‌هایی مثل سکوت کردن، سازگاری و تحمل کامل، طلاق گرفتن از جمله آن‌ها بودند (Farahmand et al., 2021).

پیامدها که حاصل راهبردها هستند شامل چالش‌ها و کشمکش‌های مادری کودک‌مادران و کنش‌ها نسبت به فرزندآوری می‌شوند. چالش‌های این دوره در این پژوهش بیشتر حول مادری ناآگاهانه و بدون آموزش، بارداری بدون آمادگی، بارداری زودرس و ناخواسته، بی‌توجهی‌های شوهر و دیگران، بدتر شدن وضعیت زندگی بعد از به دنیا آمدن فرزند، عدم اطلاع از روش‌های جلوگیری از بارداری، عدم مهارت در تربیت فرزند، مشکلات شدید مالی، سربازی رفتن شوهر و عدم حضور ایشان، بی‌تفاوتی و بی‌مسئولیتی‌های شوهر در خصوص والدگری، از مهمترین چالش‌های مادری بود. مادران به صورت درونی و ذهنی به ارزیابی، بررسی و کنکاش درباره این مساله می‌پردازند که در انجام وظایق مادری خود تا چه اندازه موفق بوده و کارکرد مناسبی داشته‌اند. این بررسی به شکل‌های گوناگونی رخ می‌دهد که دیدن و مشاهده رفتار فرزندان و همچنین اظهار نظرهای آنان نسبت به جایگاه و نقش مادر در خانه و خانواده از آن جمله هستند. این عوامل سبب می‌شود که احساس و نگاه مثبتی به پدیده مادر شکل گیرد و این احساس افزون بر رفتار و کارکرد، بر رضایت او از نقش والدینی اش نیز تاثیر مثبتی خواهد داشت (Njad & Omidvar, 2019).

نقش‌هایی که افراد در زندگی برعهده می‌گیرند بعد از مدتی به هویت آن‌ها تبدیل می‌شود. درحالی‌که دختران با ازدواج زود هنگام، اغلب در زمینه‌های مختلفی از قبیل معیارهای انتخاب همسر، همسرمداری، نقش مادری و روابط زناشویی شناخت کافی ندارند. آنان به علت سن پایین، عدم آگاهی و آموزش چه از طرف والدین و چه از سوی نهادهای دیگر مانند مدرسه در مسائل بارداری، مادری، مسئولیت‌ها و مهارت‌های زندگی بدون هیچ پیش زمینه‌ای وارد زندگی می‌شوند. بنابراین ازدواج در سنین پایین به صورت آشکاری اهداف اصلی رشد روانی اجتماعی را زیر سوال می‌برد و در هر مرحله اگر تعارضات حل نشود تبدیل به آسیب خواهند شد (Diala, 2019). این افراد بدون گذران صحیح مراحل رشد روانی-اجتماعی اریکسون وارد مرحله بزرگسالی شده که در اثر آن شخصیت مستقلی پیدا نمی‌کنند و همواره احساس خلاء در زندگی‌شان دارند و به دنبال پر کردن این خلاء در طول زندگی‌شان هستند که به وضوح در پژوهش مشاهده شد.

سهیم نویسندگان: دکتر کاظم ستاری: طراحی و نگارش، دکتر منصوره حاج حسینی: نظارت و ارزیابی و نویسنده مسئول، دکتر صدیقه صفایی: گردآوری داده. همه نویسندگان نسخه نهایی مقاله را مورد بررسی قرار داده و تأیید نموده‌اند.

سپاسگزاری: نویسندگان مراتب تشکر خود را از همه کسانی که در انجام این مقاله نقش داشته‌اند اعلام می‌دارند.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Abera, M., Nega, A., Tefera, Y., & Gelagay, A. A. (2020). Early marriage and women's empowerment: the case of child-brides in Amhara National Regional State, Ethiopia. *BMC international health and human rights*, 20, 1-16. URL: <https://link.springer.com/article/10.1186/s12914-020-00249-5>
- Baysak, E., Yorguner, N., Kandemir, G., Denizman, I. A., & Akvardar, Y. (2021). Is early marriage

- practice a problem for women living in Istanbul? A qualitative study. *Archives of women's mental health*, 24(2), 243-250. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00737-020-01067-3>
- Cislaghi, B., Mackie, G., Nkwi, P., & Shakya, H. (2019). Social norms and child marriage in Cameroon: An application of the theory of normative spectrum. *Glob Public Health*, 14(10), 1479-1494. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17441692.2019.1594331>
- De Groot, R., Kuunyem, M. Y., Palermo, T., de Groot, R., Palermo, T., Osei-Akoto, I., et al. (2018). Child marriage and associated outcomes in northern Ghana: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 18(1), 285. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29482546>
- Diala, J. (2019). The child in a child: child marriage and lost identity in southern Africa. *Pravni Vjesnik*, 35(2), 23-32. URL: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/pravni-vjesnik>
- Efevbera, Y., & Bhabha, J. (2020). Defining and deconstructing girl child marriage and applications to global public health. *BMC Public Health*, 20(1), 1547- 1560. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33054856/>
- Farahmand, M., Danafar, F., & Poorebrahimabadi, M. (2021). Analysis of the marital experiences of the spouse's child: Emotional-intellectual and powerless fusion. *Journal of Contemporary Sociological Research*, 9(17), 115-45. URL: https://csr.basu.ac.ir/article_3934.html
- Gastón, S., Colleen, M., & Misunas, C. (2019). Child marriage among boys: a global overview of available data. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 14(3), 219–228. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17450128.2019.1566584>
- Hajhosseini, M. (2020). Experience of adoption and the formation of maternal identity in adoptive infertile women. *women s studies (Sociological & Psychological)*, 17(4), 7-36. URL: <https://jwsp.s.alzahra.ac.ir/>
- Jafary, E., Haghighatian, M., & Mohamadi, A. (2022). Examination of the relationship between lifestyle and social support on women's maternal identity (Case study: Women in Isfahan). *Journal of Woman & Society*, 13(1), 223-38. URL: https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_5140.html?lang=en
- Luo, D. M., Yan, X. J., Hu, P. J., Zhang, J. S., Song, Y., & Ma, J. (2020). Subnational inequalities of early marriage and fertility among Chinese females from 1990 to 2010. *Beijing Da Xue Xue Bao Yi Xue Ban*, 52(3), 479-480. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12274-020-2755-3>
- Mabemba, T., & Ngenisiwe, N. (2023). Marriage system in zimbabwe and Its implication on child marriage. *Peer-review Journal Refereed Journal Indexed Journal Multidisciplinary*, 2, 12-17. URL: <https://www.researchgate.net/publication/>
- Makransky, G., Wismer, P., & Mayer, R. E. (2019). A gender matching effect in learning with pedagogical agents in an immersive virtual reality science simulation. *Journal of Computer Assisted Learning*, 35(3), 349-358. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2018-61586-001>
- McDougal, L., Jackson, E. C., McClendon, K. A., Belayneh, Y., Sinha, A., & Raj, A. (2018). Beyond the statistic: exploring the process of early marriage decision-making using qualitative findings from Ethiopia and India. *BMC Women's Health*, 18(1), 144-156. URL: <https://pubmed.>

ncbi.nlm.nih.gov/30143040/

- Mefodeva, V., Sidari, M. J., Chau, H., Fitzsimmons, B., Antoine, G., Clarkson, T. R., ... & Dixon, B. J. (2020). Multivariate intra-sexual selection on men's perceptions of male facial morphology. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 33, 129-140. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/>
- Njad, S. L., & Omidvar, B. (2019). A causal explanation of maternal sense of competency: the study role of parental self-efficacy of mothers and cognitive emotion regulation strategies. *Journal of Woman & Society*, 9(4), 1-16. URL: <https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article>
- Petroni, S., Steinhaus, M., Fenn, N. S., Stoebenau, K., & Gregowski, A. (2017). New Findings on Child Marriage in Sub-Saharan Africa. *Ann Glob Health*, 83(5-6), 781-90. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29248095/>
- Plesons, M., Travers, E., Malhotra, A., Finnie, A., Maksud, N., Chalasani, S., & Chandra-Mouli, V. (2021). Updated research gaps on ending child marriage and supporting married girls for 2020–2030. *Reproductive Health*, 18, 152–170. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34284797/>
- Safavi, H.S., & Minaei, M. (2015). Lived Experiences of Teenage Girls as Wives: Case Study of Girl's Early Marriage in AranvaBidgol. *Pazuhesname - Ye Zanan*, 6(2), 87-106. [Persian] URL: https://womenstudy.ihcs.ac.ir/article_1698.html
- Satoorian, A., Tahmassian, K., & Ahmadi, M. R. (2017). The Role of Parenting Dimensions and Child-Parent Relationship in Children's Internalized and Externalized Behavioral Problems. *Journal of Family Research*, 12(48), 683-695. URL: https://jfr.sbu.ac.ir/article_97463.html
- Schaffnit, S. B., Hassan, A., Urassa, M., & Lawson, D. W. (2019). Parent-offspring conflict unlikely to explain 'child marriage' in northwestern Tanzania. *Nat Hum Behav*, 3(4), 346-53. URL: <https://www.nature.com/articles/s41562-019-0535-4>
- Shahryari, M., & Bagheri, M. (2023). The Lived Experience of Child-Married Women Regarding Social Norms and Early Marriage. *Woman and family studies*, 11(2), 124-57. [Persian] URL: <https://jwfs.alzahra.ac.ir/article>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1990-98829-000>
- Umen, J., & Coelho, S. (2019). Algal sex determination and the evolution of anisogamy. *Annual Review of Microbiology*, 73, 267-291. URL: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-micro-020518-120011>
- UNICEF. (2018). *UNICEF annual report 2018 for every child, every right*. URL: www.unicef.org